

בענין בסיס ועוד דיני מוקצה לנוגע לדף היומי - שיעור 944

I. הכלל דהלכתא כרבי שמעון דאין מוקצה - עיין בערוך השלחן (ש"ח - ו - ט)

(א) דמודה ר"ש דבעלי חיים, וכן דגרוגרות וצמוקים שהניחן לייבש ודחאן בידיהם, ומוקצה דחסרון כיס, וכן דבר שמלאכתו לאיסור לטלטלו מחמה לצל, וכן דבר המסריח, וכן צרורות ועפר וכיוצא בו, וכן נר בשעה שדולק, וכן מוקצה מחמת מצוה דכל שמונה אלו הוי מוקצה דמודה רבי שמעון לרבי יהודה

(ב) אמנם ר"ש חלק על רבי יהודה דוקא באלו חמש - מוקצה מחמת מיאוס, מוקצה מחמת אוצר, דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ומקומו, ומוכן לאדם הוי מוכן לכלבים, ובמוקצה דבין השמשות כגון נר שדלק בין השמשות וככה ובארבעה הראשונים הלכתא כרבי שמעון אמנם בנר שכבה פסקינן כר"י

II. התנאים שהתנו חז"ל שנהפך הדבר המותר בטלטול לבסיס ודוקא בקיום כל התנאים אסור משום בסיס (שש"כ כ - דף ר"ח)

(א) הניח הבעל או בהסכמתו או לטובתו המוקצה עליו (רמ"א ש"ט - ד) ואם הניח קטן או אשתו בלא הסכמתו יש להקל (שש"כ כ - הערה קט"ז)

(ב) דוקא הניח אבל שכחו או הניחו ואחר כך נמלך ושכחו שם אינו בסיס (ש"ט - ד)

(ג) המותר ישמש את המוקצה כמו אבן על גבי חבית או פמוטות על השלחן משא"כ שהניח ע"ש אבן על דפי נייר שלא יתפזרו ברוח ודלא כהרמב"ן (זמלחמות מ"ז) דנעשה כחפץ אחד ולכן נתינת מטפחת על המוקצה לא הוי בסיס

(ד) מתכוין להיות שם כל בין השמשות (רש"י) או כל השבת (תוס' ג"ח. וש"ע ש"ט - ד) וגם אם קיבל שבת מפלג המנחה צריך כל בין השמשות ואם הניח "בסתם" חשיב שמתכוין אמנם דעת הבית יוסף דצריך כוונה (שער הציון כ) ופמוטות שהדליקו בהם נרות בע"ש אסור לטלטלם גם אחר שכבו הנרות משום שלא יוכל לנערו כל ביה"ש אפילו לדעת תוס' (שש"כ שס)

(ה) המוקצה צריך חשיבות ולא כמטבע פשוטה שהונח על השלחן (מ"ב ש"י - ל"ח) או בכיסו

(ו) המוקצה צריך להיות יותר חשיב מההיתר לנחשב הבסיס מוקצה ואם ההיתר נחוץ יותר לשבת כגון חלות אפילו אם המוקצה הוץ רב אינו בסיס ואפילו אחרי שהוסר הדבר המותר והמוקצה נשאר על הדבר המותר בלבדו ואפילו אם אחד אינו על גבו ורק תלוי מן הצד דינו כן (שש"כ כ) דהוי בסיס

(ז) אם הבסיס נעשה מוקצה ע"י כלי שמלאכתו לאיסור עיין בשש"כ (כ - הערה ק"ט) דהפמ"ג היה מסופק בדבר והישועות יעקב סתם להתירא והערוך השלחן (ש"י - ט) כתב לאיסורא

(ח) דוקא אם המוקצה על העיקר ולא על הטפל - כגון הכיס התפור בשפת מכנסי הבגד לא נהפך הבגד לבסיס אלא הכיס שהוא טפל לבדו וע"ע בשש"כ (כ - רמ"ח) דנשאר בצ"ע

(ט) טעם איסור בסיס - אם הוא משום ביטול הבסיס או משום היסח הדעת עיין ברש"י (שבת מ"ז. ד"ה הא ליכא) דכלי נעשה בסיס לאבן וטפלה לו ובטל תורת כלי דידיה וכ"כ התוס' (שס ד"ה הוה) דפירורין לא מבטל הכוס אמנם דעת התרומת הדשן (צפסקי ק"ז) דהטעם דאיסור בסיס הוא מפני שמקצה דעתו ממנו

III. הדוגמאות

(א) שכח להניח החלות על השלחן קודם ביה"ש מ"מ אין לו ההיתר של שכח שצריך לההיתר לבטל האיסור (אג"מ ג - ל"ח) וע"ע בשש"כ (כ - הערה ד) שיש להתיר משום שלא מסיח דעתו

(ב) דלת של הבית שתלה בה חפץ מוקצה אין איסור מדין בסיס שהדלת בטל להבית ולא להמוקצה (מ"ב רע"ז - ז) וי"א דהוי בסיס רק דיש על כל פנים היתר של שכח ולטעם זה צריך נעור ויש מתירים דבמחבר אין שייך טלטול כלל ולכן אין צריך נעור (ש"ע ש"ז - ו)

ג) כלים שמשמשים בהם היתר ומוקצה הכל תלוי במה שכתוכו כגון suitcase, briefcase or pocketbook

ד) פח אשפה שיש בתוכו מוקצה אבל על המכסה של מעלה שלמעלה אין בו מוקצה הפח נעשה בסיס ולא המכסה (שש"כ כ - רי"ח) ויש אומרים דכשמניח אשפה בפח בערב שבת אפשר דלא נעשה הפח בסיס דאין בהמוקצה שום חשיבות אמנם כיון שהוא רוצה דהאשפה יהיה דוקא בהפח נעשה הפח בסיס ואין להתיר להביא הפח להשלחן (ד"ע)

ה) אין באוכליון משום בסיס לדבר האסור ועיין במ"ב (שי"ח - כ"ט) דדוקא בצנון שאין הצנון משמש העפר משא"כ בשאר אופנים שייך איסור בסיס באוכליון אמנם עיין בשש"כ (כ - ט"ח והערה ר"ה) שהביא האור שמח (כ"ה - ט"ו) דכל מידי דחזי לאיניש לא מקצה דעתיה מיניה וכ"כ המאירי דאין אוכליון נעשין בסיס אמנם עיין במג"א (שי"ח - כ"ג) דגם במאכלים נעשה בסיס ואפשר דהכל תלוי אם בסיס משום ביטול או משום היסח הדעת ועיין בדברות משה (ז - ח"ה - ז)

ו) בספרים שייך האיסור דבסיס ועיין באג"מ (ג - י"ח) בענין נייר חלק בתוך הספר דהספר נעשה בסיס אבל לא בספר תורה שהוא בזיון לעשותו מוקצה ואפשר משום דאין שייך הטעם דביטול וכן כתב האג"מ (ד - ט"ז) בענין שכח להניח החלות דהוי בסיס מטעם ביטול ודלא כהש"כ (כ - הערה ה) דאינו בסיס משום דלא הסיח דעתו ממנו

ז) מחזיק מפתחות שיש עליו גם כן מפתח שהיא מוקצה כגון מהאוטו מ"מ הוי מלאכתו לאיסור ומותר לטלטל ה' key chain לצורך גופו ומקומו ואפשר ג"כ לומר דאין נעשה המחזיק בסיס אמנם לכתחילה צריך להסירו בערב שבת אבל אם מחובר לו פנס מותר שהיא כלי שמלאכתו להיתר (אג"מ ה - כ"ג) וצ"ע

ח) מגירה (drawer) שיש בתוכו מעות ועל גבי התיבה היתר צ"ע אם מותר לטלטל התיבה דאפשר בענין דוקא שיהא דבר ההיתר מונח בתוכה (שער הציון ש"י - כ"ה בשם הפמ"ג) דאם לא כן אין כאן ביטול

ט) שכח מעות בכיס בגדו באופן שאין חיישינן לאיסור הוצאה דעת השו"ע (ש"י - ז) דאין צריך לנער המעות ויש מחמירין (מ"ב ש"י - ל)

י) עפרון גיר (crayons) שנתפשט על כל הרצפה הוי כלי שמלאכתו לאיסור ומותר להסירם לצורך מקומו

יא) פקק מבקבוק יין (cork) שהוסר מהבקבוק אפילו אין דעתו עליו להשתמש בו עוד אינו מוקצה דהוי מ"מ שם כלי עליו (ד"ע)

יב) אם ציפורי שיר הן מוקצה עיין באג"מ (ה - כ"ז - כ"ח) דכל בעלי חיים הו"ל מוקצה אפילו אותן שהתינוקות משחקין בהן ועיין בשיעור 203 (I)

יג) צעצועים המשמיעים קול דינו ככלי שמלאכתו לאיסור ומותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו אבל אם מיד כשנוגע בהן משמיעין קול אסורין בטלטול משום השמעת קול (כ"ז - ז)

יד) אסור לטלטל מכתבים שהגיעו בשבת וכ"ש באיגרת שבתוך מעטפה וכ"ש באיגרת שמחוץ לתחום (כ"ח - ה) אבל להנוהגים כשיטת הפוסקים לקולא וקוראים איגרת שלום בשבת איגרותיהם לא הו"ל מוקצה (כ"ז - ח) אם אינם במעטפה ובתוך התחום מע"ש

טו) משחקי ילדים שאסור לגדולים לשחק בהם כגון דיס וקלפים משום עובדא דחול אינם מוקצים כיון דמיוחדים לקטנים (כ"ז - י)

טז) כל הכפתורים שאינם מחוברים להבגד הוי מוקצה ולא דמי לדין דלת דנתפרק מן הכלי דאית ליה איזה תשמיש (ס"ז)

יז) טלטול תבשילין הקפואין לא חשיבי מוקצה ואם הקפוא כדי להשתמש בו אחר זמן הו"ל מוקצה דדחוי בידים ואינו ראוי (אג"מ ה - כ"ז - ל"ה) אמנם בשר חי הוי מוקצה (כ"ז - ט)